

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ АРХЕОЛОГІЇ
ЦЕНТР ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВА НАН УКРАЇНИ
І УКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА ОХОРОНИ ПАМ'ЯТОК ІСТОРІЇ ТА КУЛЬТУРИ
ЦЕНТР ОХОРОНИ ТА ДОСЛІДЖЕНЬ ПАМ'ЯТОК АРХЕОЛОГІЇ
УПРАВЛІННЯ КУЛЬТУРИ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ

АРХЕОЛОГІЯ
І ДАВНЯ ІСТОРІЯ
УКРАЇНИ
Випуск 7

2011
КИЇВ



МАДЯРИ
в Середньому
Подніпров'ї

УДК 902/904 (470+477):(=511.141)08/09"
ББК 63.4(4 УКР+4 РОС)+63.3(0)4
М 13

Серія присвячена публікаціям досліджень з археології та давньої історії України. Висвітлюються питання соціально-економічного розвитку та культурних зв'язків населення України у кам'яному та мідно-бронзовому віках, сторінки з історії киммерійців та скифів, матеріальна та духовна культура античних греків у Північному Причорномор'ї, етногенез та рання історія слов'ян, розвиток давньоруських міст і сіл. Видаються нові археологічні матеріали, розвідки з історії археології та архівні джерела. Для археологів, істориків, краєзнавців, учителів історії, студентів історичних факультетів, усіх хто цікавиться давньою історією України.

Серия посвящена публикациям исследований по археологии и древней истории Украины. Освещаются вопросы социально-экономического развития и культурных связей населения Украины в каменном и медно-бронзовом веках, страницы по истории киммерийцев и скифов, материальная и духовная культура античных греков в Северном Причерноморье, этногенез и ранняя история славян, развитие древнерусских городов и сел. Издаются новые археологические материалы, разведки по истории археологии и архивные источники.

Для археологов, историков, краеведов, учителей истории, студентов исторических факультетов, всех, кто интересуется древней историей Украины.

A series is devoted to publications of investigations on archaeology and ancient history of Ukraine. Questions of social and economic development and cultural relations of the population of Ukraine in the Stone and Copper-Bronze Age, pages of Cimmerian and Scythian history, material and spiritual culture of antique Greeks in Northern Black Sea Coast, ethnogenesis and early history of Slavs, development of the Ancient Russian cities and villages are under observing. New archaeological records, survey on history of archaeology and archival sources are being published.

This series is intended for archeologists, historians, regional specialists, teachers of history, students of historical departments and for all who is interested in ancient history of Ukraine.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ СЕРІЇ:

Толочко П.П. (голова), академік НАН України
Івакін Г.Ю. (заступник голови), член-кореспондент НАН України
Корвін-Піотровський О.Г. (відповідальний секретар), кандидат історичних наук
Залізник Л.Л., доктор історичних наук
Козак Д.П., доктор історичних наук
Крижицький С.Д., член-кореспондент НАН України
Моця О.П., член-кореспондент НАН України
Отрощенко В.В., доктор історичних наук
Скорий С.А., доктор історичних наук

До збірника наукових праць ввійшли дослідження археологів України і Російської Федерації, присвячені висвітленню актуальних проблем археології та історії давньоугорських племен часу їх проживання на Південному Уралі, у Поволжі та в Україні. Особлива увага приділена групі поховальних пам'яток Суботицького типу, відкритих у Середньому Подніпров'ї, які датуються другою – останньою чвертями IX та рубежем IX–X ст. – часом набуття мадярами «нової батьківщини».

В сборник научных трудов вошли исследования археологов Украины и Российской Федерации, посвященные актуальным проблемам археологии и истории древнеугорских племен времени их проживания на Южном Урале, в Поволжье и Украине. Основное внимание уделено группе погребальных памятников Субботицкого типа, открытых в Среднем Поднепровье, которые датируются второй – последней четвертями IX и рубежом IX–X вв. – временем обретения мадярами «новой родины».

The research collection of archaeologists from Ukraine and the Russian Federation is covering study to resolve the actual problems of archaeology and history of the Old-Hungarian tribes, during their stay in the South Ural, on the Volga, and in the Eastern Europe. At the centre of attention is a group of Subotsy type sites, discovered in the Middle Dnieper Area, dated back to the second and the last quarters of the ninth and at the turn of the ninth and the tenth centuries, the time was for Magyars to adopt the new land and to make it their new home.

Друкується за рішенням Вченої Ради Інституту археології НАН України, протокол № 9 від 10.11.2011 р.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ ВИПУСКУ:

Моця О.П. (відповідальний редактор), доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України (Інститут археології НАН України)
Боталов С.Г., доктор історичних наук, професор (Південно-Уральський університет)
Єльніков М.В., кандидат історичних наук (Запорізький національний університет)
Обломський А.М., доктор історичних наук (Інститут археології Російської Академії наук)
Козак Д.Н., доктор історичних наук, професор (Інститут археології НАН України)
Комар О.В., кандидат історичних наук (Інститут археології НАН України)
Кулатова І.М. (Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської ОДА)
Скирда В.В., кандидат історичних наук, доцент (Харківський національний університет ім. В.Н. Каразіна)
Скорий С.А., доктор історичних наук, професор (Інститут археології НАН України)
Супруненко О.Б. (відповідальний секретар, авт. передмови), кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, заслужений працівник культури України (ДП НДЦ «ОАСУ» Інституту археології НАН України)
Титова О.М., кандидат історичних наук, старший науковий співробітник, заслужений працівник культури України (Центр пам'яткознавства НАН України і УТОПІК)

Рецензенти:

Івакін Г.Ю., доктор історичних наук, професор, член-кореспондент НАН України (Інститут археології НАН України)
Терпиловський Р.В., доктор історичних наук, професор (Національний університет ім. Т. Шевченка)

ISBN 978-966-02-5429-9 (серія)
ISBN 978-966-8999-39-0 (Вип. 7)

- © Аксьонов В.С., Артем'єв А.В., Боталов С.Г., Головка І.В., Грудочко І.В., Єльніков М.В., Комар О.В., Кулатова І.М., Маєвська С.В., Моця О.П., Приймак В.В., Пуголовок Ю.О., Скирда В.В., Скирда І.М., Супруненко О.Б., Ходас В.О., Фасій Г.І., Чурилова Л.М., 2011
- © Інститут археології НАН України, 2011
- © Центр пам'яткознавства НАНУ і УТОПІК, 2011
- © Центр охорони та досліджень пам'яток археології управління культури Полтавської ОДА, 2011

ЗМІСТ

Передмова	5
Привітання від управління культури Полтавської облдержадміністрації учасникам Міжнародної наукової конференції «Маляри в Середньому Подніпров'ї»	9
<i>С.Г. БОТАЛОВ (Челябінськ), О.П. МОЦЯ (Київ), О.Б. СУПРУНЕНКО (Полтава)</i> Міжнародна наукова конференція «Маляри в Середньому Подніпров'ї» у Комсомольську	11
<i>О.П. МОЦЯ (Київ)</i> Мандрівка угрів за Карпати: інформація писемних джерел та археологічні реалії	15
<i>А.В. КОМАР (Київ)</i> Древние маляры Етелькеза: перспективы исследований	21
<i>С.Г. БОТАЛОВ, И.В. ГРУДОЧКО (Челябинск)</i> Новые материалы по культурогенезу средневекового населения Южного Урала (по материалам могильников Уелги и Синеглазово)	79
<i>Л.Н. ЧУРИЛОВА, В.А. ХОДАС (Днепропетровск)</i> Древневенгерские памятники в коллекции Днепропетровского национального исторического музея им. Д.И. Яворницкого	100
<i>О.Б. СУПРУНЕНКО (Полтава)</i> Давньоугорський некрополь поблизу с. Дмитрівки в нижній течії Псла.....	105
<i>С.В. МАЄВСЬКА (Полтава)</i> Залишки текстильних виробів з давньоугорських поховань неподалік с. Дмитрівки на Нижньому Пслі	125
<i>А.В. АРТЕМЬЕВ (Полтава)</i> Палеопатологический анализ останков детских древневенгерских захоронений из Дмитровского могильника в низовьях Псла	130

<i>В.С. АКСЕНОВ (Харьков)</i>	
Новые материалы к вопросу о мадьяро-салтовских контактах в Верхнем Подонцовье	133
<i>І.М. КУЛАТОВА, О.Б. СУПРУНЕНКО (Полтава)</i>	
Давньоугорські та «салтоїдні» знахідки у Лівобережному Придніпровському терасовому лісостепу Полтавщини	144
<i>В.В. ПРИЙМАК (Сумы)</i>	
Ременные распределители эпохи средневековья	157
<i>М.В. ЄЛЬНИКОВ (Запоріжжя)</i>	
Поліваріантність поховального обряду населення Нижнього Подніпров'я ІХ ст. (за матеріалами комплексу з некрополя Мамай-Сурка)	166
<i>В.В. СКИРДА (Харків)</i>	
Речі фіно-угорського типу Красногірського могильника	171
<i>І.В. ГОЛОВКО (Пирятин)</i>	
Аварський наконечник ремня з с. Великої Кручі на р. Удаї	175
<i>Ю.О. ПУГОЛОВОК (Полтава)</i>	
До питання про фортифікаційне будівництво сіверян	178
<i>В.В. СКИРДА, І.М. СКИРДА (Харків)</i>	
Фіно-угорська проблематика на археологічних з'їздах в Україні.....	194
Список скорочень	198

А 874 Археологія і давня історія України. Вип. 7. Мадяри в Середньому Подніпров'ї: Зб. н. пр. – Київ: вид. ІА НАНУ, ЦП НАНУ і УТОПІК, ЦОДПА, 2011. – 200 с. + 18 кол. вкл.

ISBN 978-966-02-5429-9 (серія)

ISBN 978-966-8999-39-0 (Вип. 7)

У збірнику наукових праць представлені дослідження археологів України і Російської Федерації, присвячені висвітленню актуальних проблем археології та історії давньоуральських племен часу їх проживання на Південному Уралі, у Поволжі та Україні. Особлива увага приділена групі поховальних пам'яток Суботицького типу, відкритих у Середньому Подніпров'ї, які датуються другою – останньою чвертями IX та рубежем IX–X ст. – часом набуття мадярами «нової батьківщини».

УДК 902/904 (470+477):(=571.141)"08/09"
ББК 63.4(4 УКР+4 РОС)+63.3(0)4

АРХЕОЛОГІЯ
І ДАВНЯ ІСТОРІЯ
УКРАЇНИ
Випуск 7

2011
КИЇВ



МАДЯРИ
в Середньому
Подніпров'ї

Відповідальність за точність інформації і правильність посилань несуть автори.
При передруку чи іншому використанні матеріалів збірника
посилання на джерело обов'язкове.

Дизайн серії: Горбаненко С.А.

Рисунки: авторські та Менчинської Т.В.

Комп'ютерний набір: авторський та Ананченко А.В.

Комп'ютерна верстка: Хорєв С.В.

Підписано до друку 15.11.2011. Формат 60x84/8. Папір офсетний. Гарнітура Шкільна.
Друк офсетний. Обл.-вид. арк. 21,77. Ум. друк. арк. 23,25 + вкл. 2,09. Тираж 305 прим.

Вид. № 167. Зам. № 3/2011.

Віддруковано: ПП Видавництво «Друкарня «Гротеск», тел. (053-2) 66-16-85

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

серія ДР № 255 від 22.11.2000 р.